

اقدامات ملی و بین المللی در مبارزه با قاچاق و مصرف مواد مخدر

(تاریخ دریافت ۱۴۰۱/۰۸/۱۱، تاریخ تصویب ۱۴۰۱/۱۲/۱۲)

امیر فضلی

فارغ التحصیل رشته جزا و جرم‌شناسی

چکیده

اعتیاد به مواد مخدر امروزه یکی از ناهنجاری های اجتماعی و معضلات اساسی زندگی بشری به شمار می رود و می توان از آن به عنوان دغدغه ای جهانی یاد کرد. حل این معضل اجتماعی نیازمند مبارزه ای مستمر و همه جانبه است. بدیهی است هر کشوری برای مقابله با این جرایم سیاست های خاص خود را دنبال می کند. در نظام جمهوری اسلامی ایران، دولت موظف است تا با کلیه مظاهر فساد و تباهی که یکی از مهم ترین آنها، اعتیاد به مواد مخدر و داروهای روان گردان است، مبارزه کند. حافظه تقنینی از واکنش شدید به این نوع از بزه با رویکردی به نظر افتراقی حکایت دارد. در یک نظام معقول سیاست جنایی، حربه مجازات تنها به منظور آزار بزهکار و انتقام جویی به کار نمی رود بلکه اثر پیشگیری کننده آن نیز مدنظر است در نظام حقوق بین الملل نیز اسناد بین المللی در جهت مبارزه با قاچاق مواد مخدر به تصویب دولت ها رسیده اند. و دولت ها هم در قوانین داخلی و هم بین المللی موظف به مبارزه با این مساله هستند. براین اساس محقق در این اقر به دنبال پاسخگویی به این سوال است که چه اقداماتی در سطح ملی و بین المللی در جهت مبارزه با مواد مخدر و داروهای روان گردان صورت گرفته است؟ محقق با شیوه توصیفی-تحلیلی به این سوال این فرضیه را بیان کرده است که دولت ها اقدامات قانونی را در جهت مبارزه با موارد مخدر در نظر گرفته اند.

واژگان کلیدی: مواد مخدر، قاچاق، حقوق بین الملل، نظام حقوقی ایران

مقدمه

پدیده ناهنجار قاچاق یک عامل بازدارنده، مشکل و پیچیده و چند بعدی است که ریشه های آن در هر دو حوزه ملی و بین المللی نهفته است. در یک تعریف اجمالی که در تحقیق اشاره گردیده، قاچاق را میتوان ورود و خروج هرگونه کالا، خدمات و ارز از مبادی رسمی و غیر رسمی بر خلاف قانون و مقررات ناظر بر پرداخت عواید و رعایت تشریفات مقرر دانست. همچنین هرگونه فعل یا ترک فعل جهت انجام تحصیل قاچاق از جمله جاسازی و یا اقدام و سایر روشهای مخفیانه و عدم اجرای تعهدات در مورد ورود موقت کالا و تعویض یا مصرف کالای ترانزیتی و نگهداری و مصرف کالا بدون رعایت قوانین و مقررات قاچاق مستوجب کیفر می باشد.

در قوانین تمام کشورهای جهان از این پدیده ضد اقتصادی و اجتماعی بعنوان عاملی که موجب رکود و اختلال در سیستم حیات اجتماعی جامعه می شود نام برده و تمهیداتی جهت پیگیری متخلفان و مجازات آنان در نظر گرفته شده است. فشاء، پیدایش این کنش مجرمانه را باید در کشورهای صنعتی جستجو کرد آنها پس از دستیابی به انبوه تولید کالا با مشکل بازار مصرف روبرو میشوند و کشورهای جهان سوم را بعنوان ابزاری برای رفع این معضل مورد توجه قرار میدهند قاچاق را بعنوان یک حربه امنیتی فرهنگی و اقتصادی بخدمت می گیرند بکارگیری قاچاق بر علیه کشورهای جهان سوم ایجاد بی هویتی فرهنگی و القای عدم خود باوری در تولید شرکتهای چند ملیتی عامل عمده در تجارت جهانی هستند. در بسیاری از کشورها بخش عمده ای از صادرات و واردات متعلق به معدودی از این شرکتها است. آنها معمولاً قدرت مالی بیشتری نسبت به موسسات محلی دارند زیرا این شرکتها هم از بازارهای سرمایه خارجی و هم از بازار سرمایه داخل کشور میزبان بصورت مستقیم و غیر مستقیم برخوردارند.

گفتار اول : اقدامات پیشگیرانه بین المللی برای جلوگیری از قاچاق مواد مخدر

در این بخش به بررسی و بیان مجموعه اقدامات و اعمالی که در سطح بین المللی برای پیشگیری از قاچاق مواد مخدر انجام شده می پردازیم . این اقدامات بیشتر شامل کنوانسیون ها، نشست ها و تصمیمات اتخاذ شده و... می باشد .

الف) کنوانسیون مربوط به مواد مخدر و روان گردان مصوب ۱۹۷۱

کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با قاچاق مواد مخدر و داروهای روانگردان مصوب کنفرانس مورخ ۲۰ دسامبر ۱۹۸۸ در ششمین جلسه عمومی امضاء کنندگان این کنوانسیون: با نگرانی عمیق از حجم و روند رو به افزایش تولید، تقاضا و قاچاق غیر قانونی مواد مخدر و داروهای روانگردان که تهدیدی جدی برای سلامت و سعادت بشریت بشمار می رود و بنیادهای اقتصادی، فرهنگی و سیاسی جامعه را به مخاطره می افکند. با نگرانی عمیق از نفوذ دایم التزاید قاچاق مواد مخدر و داروهای روانگردان به گروههای مختلف اجتماعی و به ویژه به لحاظ استفاده از کودکان در بسیاری از مناطق جهان در بازار مصرف قاچاق مواد مخدر به منظور تولید، توزیع و تجارت مواد مخدر و داروهای روانگردان که خطراتی غیر قابل تقویم را به دنبال دارد. با درک روابط بین قاچاق مواد مخدر و سایر فعالیتهای سازمان یافته بزهکارانه که نظام اقتصادی را تضعیف و ثبات، امنیت و حاکمیت دولتها را تهدید می نماید. همچنین با درک این واقعیت که قاچاق مواد مخدر جرمی بین المللی است که ریشه کن کردن آن مستلزم توجه فوری و از اولویت درجه یک برخوردار می باشد. با آگاهی از این که قاچاق مواد مخدر منافع و ثروتهای کلانی را برای سازمانهای جنایتکار برونمرزی به دنبال داشته و آنها را قادر می سازد تا در ساختار دولتها، فعالیتهای مشروع تجاری و مالی و کلیه سطوح جامعه رخنه نمایند. با تصمیم برای

محروم نمودن دست‌اندر کاران قاچاق مواد مخدر از عواید فعالیت‌های بزهکارانه خود و از بین بردن انگیزه اصلی آنها برای مبادرت به چنین اقدامات. با تمایل به ریشه‌کن کردن علل ریشه‌ای مسأله سوء استفاده از مواد مخدر و داروهای روانگردان، از جمله تقاضای غیر قانونی برای آن گونه مواد و داروها و منافع کلان ناشی از قاچاق این مواد. با توجه به لزوم اتخاذ تدابیری برای کنترل برخی مواد از قبیل مکمل‌ها، داروهای شیمیایی و حلال‌ها که در تولید مواد مخدر و داروهای روانگردان کاربرد دارند و دسترسی آسان به آنها به افزایش در تولید پنهانی مواد و داروهای مزبور انجامیده است، با تصمیم برای تقویت همکاری‌های بین‌المللی در ریشه‌کن نمودن قاچاق مواد مخدر از طریق دریا، با درک این که مبارزه با قاچاق مواد مخدر مسئولیت جمعی کلیه دولتها بوده و نیل به این هدف اقدام هماهنگ در چارچوب همکاری‌های بین‌المللی رامی‌طلبد، با اذعان به صلاحیت سازمان ملل متحد در زمینه کنترل مواد مخدر و داروهای روانگردان و با تمایل به یکپارچه شدن کلیه اقدامات مؤسسات بین‌المللی ذیربط در چارچوب سازمان مزبور. با تأکید مجدد بر اصول راهگشای موجود در معاهدات ناظر به مواد مخدر و داروهای روانگردان و روش کنترل مذکور در آنها، با درک ضرورت تقویت و تکمیل تدابیر پیش‌بینی شده در “کنوانسیون واحد مربوط به مواد مخدر، مصوب ۱۹۶۱” و پروتکل اصلاحی آن مصوب ۱۹۷۲ و کنوانسیون مربوط به داروهای روانگردان مصوب ۱۹۷۱ به منظور رویارویی با حجم و ابعاد قاچاق مواد مخدر و تبعات وخیم آن، همچنین با درک اهمیت تشدید و افزایش امکانات قانونی مؤثر برای همکاری‌های جهانی در امور کیفری به منظور ریشه‌کن نمودن فعالیت‌های بزهکارانه بین‌المللی در زمینه قاچاق مواد مخدر، با تمایل به انعقاد یک کنوانسیون بین‌المللی جامع، مؤثر و کارا که مبارزه با قاچاق مواد مخدر را هدف مشخص خود قرار داده و به ابعاد گوناگون مشکل، بخصوص آنها که در معاهدات موجود ناظر به مواد مخدر و داروهای روانگردان پیش‌بینی نگردیده‌اند، توجه نماید.

ب) کنوانسیون مبارزه با قاچاق موارد مخدر و روان گردان مصوب ۱۹۸۸

بند اول: هدف کنوانسیون و اشاره به مواد آن

۱۴ دسامبر ۱۹۸۴، سامان ملل متحد از کمیسیون مواد مخدر خواست تا همه ابعاد مشکل مواد مخدر را به خصوص موارد را مورد بررسی قرار دهد. این معاهده، قاچاق مواد مخدر را به یک فعالیت مجرمانه بین المللی به شماره آورده و از دولت ها درخواست کرده است با همه نوع قاچاق مواد مخدر مبارزه کنند و استعمال موارد مخدر را جز در موارد پزشکی ممنوع کنند (رحمدل، ۱۳۸۶). سرانجام در تاریخ ۲۰ دسامبر ۱۹۸۸ معاهده مرسوم به وین برای مبارزه با قاچاق مواد مخدر و روان گردان در ششمین جلسه عمومی سازمان ملل متحد در شهر وین در ۳۴ ماده به تصویب رسید. در مقدمه معاهده و قبل از آغاز مواد مختلف آن شرح کاملی از انگیزه هایی که موجب شد تا معاهده تصویب شود در ۱۵ قسمت عنوان شده است که اهم آن ها عبارتند از:

۱- نگرانی عمیق از حجم رو به افزایش و تقاضای مواد مخدر و نفوذ در حال افزایش آن به گروه های مختلف اجتماعی به خصوص سوء استفاده از کودکان.

۲- درک این واقعیت که مواد مخدر یک جرم بین المللی است و با سایر فعالیت های سازمان یافته بزهکارانه مرتبط است.

۳- تمایل به ریشه کن کردن علل ریشه ای سوء استفاده از مواد مخدر با تقویت همکاری های بین المللی و تمایل به انعقاد یک معاهده بین المللی جامع، موثر و کارا که مبارزه با قاچاق مواد مخدر را هدف مشخص قرار داده و به ابعاد گوناگون آن توجه کند.

۴- هدف معاهده حاضر عبارت است از همکاری بین اعضای آن به هر نحوی که آن ها بتوانند با کارایی بیشتری ابعاد گوناگون قاچاق مواد مخدر و داروهای روان گردان را که دارای یک قلمرو بین المللی هستند با احترام به اصول تساوی حاکمیت و تمامیت ارضی دولت ها و عدم مداخله در امور داخلی یک دیگر مورد بررسی قرار داده و در جهت ایفا تعهدات خود نسبت به مفاد این معاهده به عمل آورند .

معاهده ۱۹۸۸ جامع ترین و جدید ترین نمود قانون بین المللی مواد مخدر است. مذاکرات معاهده در اثر افزایش عظیم قاچاق بین المللی مواد مخدر در طول دهه ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰ به وجود آمد. دولت های مصرف کننده به رهبری ایالات متحده اصرار داشتند که معاهده جدید، قاچاق بین المللی را مورد تاکید بیشتر قرار دهد دولت های تولدی کننده محوریت کنترل تقاضا را مورد تاکید قرار دادند، آن ها بر این عقیده بودند که بدون اقدامات لازم برای ریشه کن ساختن تقاضا یا جلوگیری از آن نمی شود کاری از پیش برد. دولت های ترانزیت لزوم کمک های مالی و دیگر کمک ها برا یهمت گماردن به تعهدات اصلی را یادآور شدند. در پایان با توجه به قدرت دولت های مصرف کننده توجه تنها متمرکز بر طرف عرضه بود. یکی از تعهدات اعضای معاهده ۱۹۸۸ کیفری کردن تولید، فروش و حمل و نقل مواد مخدر و روان گردان و تظهير در آمد حاصل از فعالیت های مربوط به مواد مخدر بود.

ج) معاهده ۱۹۶۱

در سال ۱۹۴۸، شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل متحد پس از بررسی های دقیق از دبیر کل سازمان ملل متحد تقاضا کرد تا پیش نویس طرح قرارداد واحدی را که شامل کلیه نکات قراردادهای قبلی و جانشین آن ها باشد. به مجمع عمومی پیشنهاد داد که مورد موافقت قرار گرفت تا در اولین جلسه مجمع عمومی مطرح و بر اساس آن تصمیم های لازم گرفته شود. هم زمان با این اقدامات شورای اقتصادی و

اجتماعی دوباره از بیر کل سازمان تقاضا کرد تا با استحضار و امان نظر قرار دادن نظرات و مذاکرات کمیسیون مربوطه، طرح دیگری را تهیه و به کشورهای عضو سازمان ملل متحد ارسال کنند. این طرح هم می توان از آن به نام « طرح دوم » نام برد در کمیسیون مربوط مورد مذاکره قرار گرفت. البته اعضای کمیسیون برخی از قسمت های برجسته آن را حذف کردند و یک کمیته سه نفره از نماینده کشورهای کاناداف مجارستان و هند تعیین شدند تا مواد این طرح پیشنهادی را تهیه کنند. در سیزدهمین جلسه کمیسیون مواد مخدر، طرح سوم واصل شد و برای اطلاع، بررسی، اظهار نظر و تکمیل به کشورهای عضو ارسال شد. بالاخره در ۳۰ مارس ۱۹۶۱ عهدنامه منفر درباره مواد مخدر به تصویب سازمان ملل متحد می رسد تا نوامبر سال ۲۰۰۹ نیز ۱۸۴ دولت به معاهده ۱۹۶۱ ملحق شده اند .

اهداف معاهده به طور خلاصه عبارتند از :

- ۱- لزوم اقدام برای دسترسی به مواد مخدر برای مصرف طبی
- ۲- اذعان به این که مواد مخدر یک بلای بزرگ برای فرد و یک خطر اقتصادی و اجتماعی برای انبای بشر است
- ۳- لزوم اقدامات هماهنگ و جهانی علیه مصرف غیرمجاز مواد مخدر بر اساس اصول واحد و اهداف مشترک.
- ۴- گردهمایی دستگاه های بین المللی در چارچوب سازمان ملل متحد، جهت نظارت بر مواد مخدر .
- ۵- تمایل به انعقاد یک معاهده بین المللی قابل قبول که جایگزین اکثر عهدنامه های موجود مربوط به مواد مخدر شود و مصرف مواد مخدر را محدود به استفاده های طبی و علمی کند .

در ماده ۳۶ قانون الحاق ایران به پروتکل اصلاحی معاهده واحد مواد مخدر ۱۹۶۱ پخش یا توزیع مواد مخدر چنین جرم انگاری شده است هر کشوری با رعایت مقررات و قوانین اساسی خود، مقررات لازم را تصویب خواهد کرد. پخش مواد مخدر بر خلاف مقررات این قرارداد یا هر اصل دیگری که به نظر طرف متعاقد بر خلاف مفاد این معاهده باشد، از جرم های قابل مجازات به شمار می آید. این جرم نیز در زمره جرائم قابل استرداد مندرج در عهدنامه های استرداد موجود بین طرف های متعاقد محسوب می شود. طرفین متعهد می شوند که چنین جرائمی را در هر معاهده استرداد مجرمانی که میان آنان منعقد خواهد شد به عنوان جرائم قابل استرداد محسوب کنند. در معاهده ۱۹۸۸ نیز پخش مواد مخدر طبق ماده ۳ در صورت ارتکاب عمدی جرم شناخته شده و از جرائم قابل استرداد است.^۱

د) قانون موافقت نامه همکاری امنیتی بین ایران و شورای وزیران بوسنی و هرزگوین

موافقت نامه حاضر در سال ۱۳۸۳ میان دولت ایران و بوسنی و هرزگوین به تصویب رسید. این موافقت نامه به زبان های فارسی، بوسنی و هرزگوینی بوده است. و به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید. شامل یک مقدمه و ۱۱ ماده می باشد که در مقدمه به بیان اهمیت همکاری های دو جانبه و بین المللی در زمینه مسائل امنیتی و مبارزه با جرایم سازمان یافته، تروریسم، مواد مخدر اشاره شده است. با توجه به معاهده مواد مخدر مصوب سال ۱۹۶۱ و کنوانسیون مواد روان گردان سال ۱۹۷۱ و مفاد کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با قاچاق مواد مخدر و داروهای روان گردان ۱۹۸۸ دولت های طرف موافقت نامه در برخی از زمینه ها درعلیه قاچاق مواد مخدر با یک دیگر همکاری نموده اند. در ماده یک موافقت نامه که دارای ۱۴ بند می باشد به همکاری دولت های عضو در برخی از زمینه ها از جمله در بند ۳ آن به همکاری در زمینه مبارزه با تهیه، تولید، انباشت، توزیع ف مبادله، قاچاق و ... اشاره

کرده است. در ماده ۲ نیز به روش همکاری اشاره شده و در آن به تبادل اطلاعات در زمینه های مورد همکاری از جمله در بند ۱۴ به تبادل اطلاعات در زمینه انواع جدید مواد مخدر، داروهای روان گردان، مواد اولیه و پایه و هم چنین مسیرهای مورد استفاده قاچاق مواد مخدر و در بند ۱۵ تبادل تجربیات در مورد استفاده از روش های جدید شناسایی بازرسی و کشف مواد مخدر و داروهای روان گردان و روش های تعلیم و استفاده از وسایل فنی در جهت مبارزه با مواد مخدر تاکید شده است.

ه) قانون موافقت نامه همکاری های امنیتی میان دولت ایران و دولت کویت

این قانون بر مبنای ماده واحده آن دارای یک مقدمه و نه ماده می باشد که در جلسه علنی روز سه شنبه مورخ ۱۳۸۸/۰۱/۲۵ مجلس تصویب و در تاریخ ۱۳۸۸/۰۲/۰۹ به تایید شورای نگهبان رسیده است. در مقدمه آن به علاقه دولت ها به ارتقا و تقویت روابط دو جانبه و با رفتاری بر اساس اصول حق حاکمیت ملی و تمامیت ارضی یک دیگر و با رعایت منافع مشترک بر اساس معاهدات و تعهدات بین المللی طرفین توافق به همکاری در برخی زمینه ها نموده است. در ماده یک آن علاوه بر اشاره به موارد مختلف در ۹ بند، در بند اول آن درباره زمینه همکاری برای مبارزه با تهیه، تولید، انباشت، توزیع، حمل و ... اشاره کرده است. درباره نحوه همکاری نیز در ماده ۲ بیان شده است که به تبادل اطلاعات و اعزام کارشناس در جهت همکاری، برگزاری با حوادث و بلایای طبیعی و هم چنین در بند ۱۲ آن به تبادل اطلاعات و تجربیات در باره نحوه روش های مبارزه با جرایم مواد مخدر و داروهای روان گردان اشاره شده است. در ماده ۳ نیز به تشکیل کمیته مش ترک در ماده ۴ و مراجعه به مرجع صالح برای اجرای این موافقت نامه اشاره کرده است. در ماده ۶ به خود داری از اجرا درخواست در صورت اخلال در نظم و امنیت عمومی و حمایت ملی و یا اخلال در دادرسی اشاره شده است.

در ماده ۸ به اجرا موافقت نامه سی روز بعد از مبادله اسناد تصویب و اعتبار ۵ ساله آن در صورت عدم اعلام کتبی مبنی بر خاتمه آن طی ۶ ماه از سوی از سوی یکی از طرفین برای دوره مشابه پرداخته شده است. در ماده ۹ مقررات عمومی بیان شده است و گفته شده که دولت های عضو می توانند از طریق مجاری دیپلماتیک به اصلاح یا اضافه کردن ضmann توافق نمایند. و در بند ۲ نیز به عدم نقش تعهدات دیگر به وسیله این موافقت نامه اشاره شده است و در بند ۴ آن نیز محرمانه بودن اطلاعات و اسناد، تجهیزات و اشیایی که دولت های عضو ارائه می دهند و هم چنین نحوه استفاده از آن ها بیان شده است.

(و) قانون موافقت نامه ایران و قطر

دولت جمهوری اسلامی ایران و قطر با توجه به روابط دوستانه موجود میان دو کشور و اهمیت توسعه همکاریهای دو جانبه و بین المللی در زمینه مسائل امنیتی و مبارزه با جرائم سازمان یافته فراملی، قاچاق مواد مخدر و موارد روان گردان و مواد شیمیایی پایه و .. در برخی زمینه ها با یک دیگر توافق کرده اند و از جمله در بند یک ماده یک در زمینه همکاری به همکاری برای پیشگیری و مبارزه با عرضه، تولید، قاچاق، انباشت ف توزیع، حمل و نقل، ترانزیت، مبادله و سوء استفاده از مواد مخدر، داروهای روان گردان و مواد شیمیایی پایه مورد استفاده در تولید فراروری مواد مخدر با یک دیگر موافقت کرده اند. در امر روش های همکاری نیز طی ۱۷ بند مواردی ذکر شده است از جمله در بند ۴ به تبادل اطلاعات و تجربیات در مورد شیوه های مورد استفاده در اختفا و قاچاق مواد مخدر و هر نوع اطلاعات مربوط به عملیات حمل و نقل و قاچاق مواد مخدر به سرزمین طرف متعاقد دیگر، در بند ۱۲ به تبادل تجربیات و روش های استفاده از وسایل فنی و حیوانات در عملیات مبارزه با مواد مخدر و در بند ۱۴ به تبادل کارشناس و متخصص جهت توسعه همکاری دو جانبه برای پیشگیری و مقاله با جرایم سازمان یافته از جمله قاچاق مواد مخدر و .. و کلیه زمینه های امنیتی

مندرج در این موافقت نامه و در بند ۱۷ به انجام تحقیقات علمی مشترک در زمینه کشف جرایم اشاره شده است.

گفتار دوم: اقدامات پیشگیرانه در جهت مبارزه با قاچاق مواد مخدر در ایران

در ابتدا به مطالعه و بررسی مجازات های در نظر گرفته شده در قوانین ایران برای قاچاق مواد مخدر می پردازیم.

الف) مجازات اعدام

قانون مبارزه با مواد مخدر، مصوب مجمع تشخیص مصلحت نظام (۱۳۶۷)، قانون اصلاح مبارزه با مواد مخدر و الحاق موادی به آن، مصوب ۱۳۷۶ و اصلاحات مورخ ۱۳۸۹/۰۵/۰۶ مجمع تشخیص مصلحت نظام، مبانی قانونی نظام حقوقی ایران در جهت مقابله با معضل و جرایم ناشی از مواد مخدر است. این قانون در مواردی مجازات اعدام را مقرر کرده است. مثلاً ماده ۲ قانون مزبور ابتدا بیان می دارد که « هر کس مبادرت به کشت خشخاش یا کوکا کند و یا برای تولید مواد مخدر و روان گردان های صنعتی غیر دارویی به کشت شاهدانه پردازد، علاوه بر امحای کشت، بر حسب میزان کشت به شرح زیر مجازات خواهد شد:

بار چهارم اعدام: ماده ۴ این قانون نیز اشعار می دارد: « هر کس بنگ، چرس، گراس، تریاک، شیرهف سوخته ف تفاله تریاک و یا دیگر مواد مخدر و یا روان گردان های صنعتی غرودارویی که فهرست آن ها به تصویب مجلس شورای اسلامی می رسد را به هر نحوی به کشور وارد و یا به طریقی صادر یا ارسال نماید یا مبادرت به تولید، توزیع یا فروش کند یا در معرض فروش قرار دهد با رعایت تناسب و به توجه به مقدار مواد مذکور به مجازات های زیر محکوم می شود:

• بیش از پنج کیلوگرم اعدام و مصادره اموال ناشی از همان جرم

تبصره: هرگاه محرز گردد که مرتکبین جرایم موضوع بند ۴ این ماده برای بار اول مرتکب این جرم شده و موفق به توزیع یا فروش آن ها هم نشده و مواد بیست کیلو ای کمتر باشد، دادگاه با جمع شروط مذکور آن ها را به حبس ابد و هفتاد و چهار ضربه شلاق و مصادره اموال ناشی از همان جرم محکوم می نماید. در اوزان بالای بیست کیلو گرم مرتکبین تحت هر شرایطی اعدام می شوند. در رابطه با خرید و نگهداری مواد مخدر نیز مواد ۵ این گونه مقرر داشته است: « هر کس تریاک و دیگر مواد مذکور در ماده ۴ را خرید، نگهداری، مخفی یا حمل کند، با رعایت تناسب و با توجه به مقدار مواد و تبصره ذیل همین ماده به مجازات های زیر محکوم می شود:

- بیش از ۵ کیلو گرم تا بیست کیلو گرم، شصت تا دویست میلیون ریال جریمه نقدی و پنجاه تا ۷۴ ضربه شلاق و پنج تا ده سال حبس و در صورت تکرار برای بار دوم علاوه بر مجازات های مذکور به جای جریمه مصادره اموال ناشی از همان جرم و برای بار سوم اعدام و مصادره اموال ناشی از همان جرم.

- بیش از بیست کیلوگرم تا یک صد کیلوگرم، علاوه بر مجازات مقرر در بند ۴ به ازای هر کیلوگرم، دو میلیون ریال به مجازات جزای نقدی مرتکب اضافه می گردد و در صورت تکرار اعدام و مصادره اموال ناشی از همان جرم.

- بیش از یک صد کیلوگرم، علاوه بر مجازات جریمه نقدی و شلاق مقرر در بند های ۴ و ۵ حبس ابد و در صورت تکرار، اعدام و مصادره اموال ناشی از همان جرم.

- مجازات در خصوص مواد مخدر چون «هروئین، مرفین، کوکائین، و دیگر مشتقات شیمیایی مرفین و ... یا دیگر مواد مخدر و یا روان گردان صنعتی غیر دارویی که فهرست آن‌های به تصویب مجلس شورای اسلامی می‌رسد». به میزان بیش از سی گرم، در صورتی که مرتکب به هر نحوی این مواد را «وارد کشور کند و یا مبادرت به ساخت، تولید، توزیع، صدور، ارسال و .. کند» اعدام و مصادره اموال ناشی از همان جرم است.

علاوه بر موارد فوق مجازات اعدام برای اقدام مسلحانه به قاچاق موارد یا روان گردان های صنعتی غیر دارویی موضوع این قانون نیز مقرر شده است. الف) نسبت به کسانی که برای ارتکاب هر یک از سازماندهی و یا مدیریت کنند و از فعالیت های مذکور پشتیبانی مالی یا سرمایه گذاری نمایند و هم چنین کسانی که سرگردگری و ریاست این باند ها و شبکه ها را داشته باشند، ب) در خصوص کسانی که اطفال و نوجوانان کمتر از ۱۸ سال تمام هجری شمسی و افراد محجور عقلی را به هر نحو به مصرف یا به ارتکاب هر یک از جرایم موضوع این قانون وادار کنند و یا دیگری را به هر طریق مجبور به مصرف مواد مخدر یا روان گردان نمایند و یا مواد مذکور را جبراً به وی ترزیق و یا از طریق دیگری وارد بدن وی نمایند، مجازات اعدام مقرر در مورد این دو فقره در صورتی که مجازات قانونی آن عمل مجرمانه در شرایط عادی، حبس ابد باشد.

ب) مجازات شلاق

این مجازات با الهام از احکام شرع در قوانین جزایی ما وارد شده است. اغلب مجازات های اصلی در جرایم مشمول حد به صورت شلاق مقرر شده است و در کلام فقها هم تصریح شده است که تعزیر مادون حد است و در تعریف قانون گذار در ماده ۱۶ قانون مجازات اسلامی هم تعزیر را تادیب و یا عقوبتی دانسته که نوع و

مقدار آن در شرع تعیین نشده و به نظر حاکم واگذار شده است. از قبیل حبس، جزای نقدی و شلاق که میزان شلاق باید از مقدار حد کمتر باشد. لذا هیچ اصراری بر تعیین شلاق به عنوان تعزیر وجود ندارد و قانون گذار می تواند بر اساس نوع جرم و شدن آن هر مجازاتی را که بیشتر به مصلحت می داند وضع و اعمال نماید. در قانون مبارزه با مواد مخدر حداقل مجازات شلاق یک ضربه و حداکثر آن ۷۴ ضربه تعیین شده است. قانون گذار در این قانون برای تعیین مجازات شلاق سه روش را برگزیده است اولاً، تعیین مقداری مشخص بدون ذکر حداقل و حدکثر به عنوان مقال در تبصره ۴ قانون م. ب. م. م. ۷۴ ضربه شلاق را مقرر کرده است. ثانياً تعیین مجازات شلاق با ذکر حداکثر و بدون ذکر حداقل به عنوان مثال در بند ۱ ماده ۵ همان قانون، مجازات تا ۵۰ ضربه شلاق اعلام شده است. ثالثاً عام ترین روش قانون گذار که تعیین مجازات شلاق با ذکر حداقل و حداکثر است که در این روش دست قاضی برای تعیین مقدار باز است. بیشترین فاصله بین حداقل و حداکثر مجازات شلاق بین ۱ تا ۷ ضربه است که در بند ۳ ماده ۲ ذکر شده است. استفاده از کیفر شلاق اگر با هدف بازگشت و بازپذیری اجتماعی محوم صورت بگیرد باید با رعایت شان و کرامت انسانی او همراه باشد.

ج) مجازات حبس

مجازات حبس یکی از مجازاتهای اصلی در سیاست کیفری ایران است. به رغم دیدگاههای نوین نیز بر کاهش استفاده از حبس در مقررات جزائی و اصلاحات انجام شده در رژیم اعمال این مجازات در ایران استفاده از این ظرفیت به ویژه در مورد مجازات های مخل امنیت، در اولویت سیاست جنایی ایران قرار دارد. همانطوری که میشل فوکو نیز بیان داشت بشر هنوز مجبور به استفاده از این سلاح و در واقع زندان راه کریهی است که نمی توان از آن اجتناب کرد. بر این پایه قانون مجازات مرتکبین قاچاق مصوب ۱۳۱۲ برای کلیه انواع جرایم قاچاق کالا از مجازات

حبس برای پاسخگویی به این پدیده استفاده نموده است. ناگفته نماند با اصلاح ماده ۱ قانون مذکور در سال ۱۳۷۳ مجازات حبس صرفاً برای مرتکبین قاچاق کالای ممنوع‌الورود و ممنوع‌الصدور و کالاهای انحصاری مقرر شده و در مورد کالاهای مجاز و موضوع عایدات دولت، تحمل کیفر حبس در مخروبه مجازات شلاق اکتفا شده است^۳ در لایحه فصل چهارم (قاچاق کالاهای ممنوع) در ماده ۱۹ قانونگذار اعلام داشته هرکسی مرتکب قاچاق کالای ممنوع گردد یا کالای قاچاق را نگهداری یا حمل نماید یا بفروشد، علاوه بر ضبط کالا به شش ماه تا دو سال حبس، جزای نقدی معادل ده برابر ارزش کالا و تا هفتاد و چهار ضربه شلاق محکوم می‌شود. در صورتی که ارزش کالای ممنوع قاچاق بیش از یکصد میلیون ریال باشد وسایل نقلیه مورد استفاده ضبط می‌گردد. و در فصل پنجم نیز در صورتی که قاچاق کالاهای ممنوع و یا غیر ممنوع و یا ارز به نحو سازمان یافته و یا قاچاقچی حرفه‌ای (شخصی است که بیش از سه بار مرتکب تکرار یا تعدد جرم قاچاق شود) محسوب شوند، مجازاتهای حبس مقرر در مواد ۲۲ و ۲۴ و ۲۷ لایحه محکوم می‌شوند. همچنین در ماده ۲۹ لایحه در صورتی که حامل یا مالک کالا و یا ارز قاچاق در مواجهه با مأمورین کاشف به هر نحوی مقابله نماید اگر محل از مصادیق دست بردن به سلاح و سلب امنیت مردم نباشد علاوه بر مجازاتهای مقرر برای ارتکاب قاچاق به شش ماه تا دو سال حبس و تا هفتاد و چهار ضربه شلاق محکوم می‌شود.

د) اقدامات پلیس برای شناسایی و دستگیری قاچاقچیان مواد مخدر

امروزه نقش منفی و مخرب استعمال مواد مخدر و روان گردان در جوامع بشری بر کسی پوشیده نیست، زیرا این پدیده پوشیده نیست. زیرا این پدیده شوم ضمن این که باعث می‌شود بخش مهمی از نیروی فعال و خلاق جامعه از ایفای نقش خود در جامعه بازماند، زمینه ساز ارتکاب جرایم و معضلات دیگری نیز برای جامعه می‌شود. بنابراین برخورد و مقابله با این معضل در سرلوجه وظاف دستگاه قضایی و

پلیس در کشورهای مختلف قرار دارد. برای از بین بردن این معضل ضمن شناسایی علل آن و برنامه ریزی برای از بین بردن علل مذکور باید راهکارهای لازم جهت مقابله فوری با آن نیز مد نظر قرار گیرد. در این راستا پلیس تکلیف ویژه ای بر عهده دارد. مسئولیت مبارزه با اخلال گردان نظم و امنیت عمومی در همه جوامع بر عهده پلیس و نیروی انتظامی مبارزه با اخلال گران نظم و امنیت عمومی در همه جوامع بر عهده پلیس نیروی انتظامی است و پلیس مظهر عدالت نمادین است. پلیس از منظر جامعه، سازمانی برای حراست و نگهبانی از امنیت، برقراری نظم و دستگیری متخلفان است. از طرف دیگر سازمان پلیس برای پاسخگویی و برخورداری از بیشترین کارایی نیازمند تحول و همراه شدن با تحولات و پیچیدگی های جامعه و اتخاذ برنامه ها و روش های جدید و مطابق با تحولات علمی روز است. در حال حاضر نیروی انتظامی با درک شرایط و ویژگی های جامعه نوین، اتخاذ سیاست ها و برنامه ها و شیوه های جدید تامین و مراقبت از امنیت را در دستور کار خود قرار داده است که یکی از نمونه های آن مبارزه و برخورد قاطع با توزیع کنندگان، فروشندگان و مصرف کنندگان مواد مخدر است.^۴

۵) مجازات جرمه نقدی

جریمه نقدی یکی از رایج ترین محکومیت های مالی است که علیه اموال فرد مجرم اعمال می شود. کیفرهای مالی مانند زندان فسادآور نیستند و قدرت ارباب انگیزی خود را حفظ می کنند، همچنین می توانند متناسب با درجه شدت اشتباه یا خسارت وارده باشند و برخلاف کیفرهای سالب آزادی، به نفع خزانه عمومی هستند. این مجازات به راحتی قابل جبران بوده و در صورت برائت متهم، می توان وجهی را که پرداخته به وی مسترد نمود لکن این مجازات برای افراد متمول هیچ گونه اثر اربابی ندارد و از طرفی هم برای مستمندان پرداخت جزای نقدی دشوار بوده و گاهی مرتکب مجبور می شود حبس بدل از جریمه را تحمل نماید که با اصل فردی کردن

مجازات ها و همچنین اصل شخصی بودن مجازات ها مغایرت دارد چراکه علاوه بر اینکه مجازات تعیین شده با ویژگی های مرتکب تناسب ندارد، باعث تحمیل رنج و مشقت بر خانواده وی شده و آنها را هم مشمول مجازات قرار می دهد؛ بنابراین میزان جزای نقدی باید متناسب با جرم ارتكابی، شخصیت مجرم و وضعیت او اعمال شود. در قانون مبارزه با مواد مخدر برای تعیین جزای نقدی از چهار روش استفاده شده است :

اولاً، تعیین جریمه با ذکر حداقل و حداکثر: در این روش قاضی مختار است باتوجه به جرم ارتكابی و میزان مواد مخدر به تعیین مجازات پردازد. در قانون مبارزه با مواد مخدر، جریمه نقدی مجازات انحصاری نبوده و همواره با مجازات های دیگر همراه است و فقط در ماده ۲۰ این قانون قاضی مخیر است بین تعیین شلاق و جریمه نقدی ؛

ثاناً، تعیین جریمه نقدی بدون ذکر حداقل : در این روش قاضی می تواند از یک ریال تا حداکثر مذکور، مجازات تعیین کند اگرچه که گاهی داشتن این حد از اختیار موجب لوٹ شدن هدف اصلی مجازات می شود؛

ثالثاً، روش «کیلویی» که از ابداعات قانونگذار در اصلاحی سال ۱۳۷۶ است . به عنوان مثال در بند ۵ ماده ۵ ق.م.ب.م.م. خرید، نگهداری، مخفی یا حمل بیش از بیست کیلوگرم تا یکصد کیلوگرم تریاک مشمول مجازات مقرر در بند ۴ شده به علاوه به ازای هر کیلوگرم دو میلیون ریال به میزان جزای نقدی مرتکب افزوده می شود؛

رابعاً، روش عددی که از ابتکارات قانون اصلاحی ۱۳۷۶ است که در ماده ۲۰ ق.م.ب.م.م. مرتکبین نگهداری، اخفاء یا حمل آلات و ادوات استعمال مواد مخدر، علاوه بر ضبط آنها به ازای هر عدد به صد تا پانصد هزار ریال جزای نقدی یا پنج تا بیست ضربه شلاق محکوم می شوند.

و) ضبط و مصادره اموال به عنوان یک حکم وضعی و عام در ماده ۲۸ ق.م.ب.م.م. اصلاحی

۱۳۷۶ آمده است که: «کلیه اموالی که از راه قاچاق مواد مخدر تحصیل شده و اموال متهمان فراری، در صورت وجود ادله کافی برای مصادره به نفع دولت ضبط می شود.» در این ماده یک حکم کلی برای اموال به دست آمده از طریق نامشروع، وضع شده است و صرف نظر از شخصیت مجرم یا نوع و میزان مواد مخدر، همین که طریق تحصیل مال و منشأ مالکیت آن از راه قاچاق مواد مخدر باشد، کافی است تا مشمول حکم مصادره اموال به نفع دولت شود. در ضبط و مصادره اموال به عنوان مجازات نیز آنچه اهمیت دارد، اختصاص این مجازات به جرایم سنگین و قاچاق مواد مخدر به صورت عمده و کلان است. اگر اموال مجرم در زمان صدور حکم شناسایی نشده باشد و پس از آن مورد شناسایی قرار گیرد، چنانچه منشأ مالکیت مجرم به قبل از صدور حکم برگردد، دادگاه می تواند مجدداً به موضوع رسیدگی کرده و حکم مقتضی را صادر نماید؛ و اگر دادگاه احراز نماید که متهم به منظور فرار از اجرای قانون، اموال منقول و غیر منقول خود را به دیگران منتقل کرده است، دستور توقیف اموال مذکور را صادر و عندالاجتضاء حکم ابطال نقل و انتقالات صوری را صادر می کند. هنگامی که مصادره اموال از باب مجازات باشد حتماً باید هزینه زندگی متعارف برای خانواده محکوم (متناسب با شأن و موقعیت خانواده و تعداد افراد تحت تکفل) مستثنا شود. ۲۹ دادگاه ها مکلف اند قبل از اتخاذ تصمیم و صدور حکم به ضبط و مصادره اموال، اسناد و مدارک مربوط به مالکیت اموال مزبور (عادی یا رسمی) و همچنین ادعای مالکیت اشخاص ثالث را مورد بررسی قرار دهد. در مورد ضبط مال، رعایت مستثنیات لازم نیست اما ادعای اشخاص ثالث در مورد مصادره اموال قابل بررسی است ضمن اینکه دادگاه مکلف است اموال مشمول ضبط را دقایق در حکم ذکر نماید یا به موجب حکم اصلاحی به آنها اشاره کند. باتوجه به رویکرد

غالب نظام های حقوقی نسبت به اصلاح مجرمین، تحولات علوم جنایی، فلسفه مجازات ها، نگاه جرم شناختی به جرایم مواد مخدر و روان گردان و تعزیرمحور بودن قانون مبارزه با مواد مخدر در غیر از مجازات اعدام، قانون مجازات اسلامی و قانون مبارزه با مواد مخدر همسو با فلسفه و اهداف مجازات ها و اصل فردی کردن مجازات ها به عنوان یکی از اصول مترقی حاکم بر مجازات ها، به کارگیری نهادهای ارفاقی را پذیرفته اند؛ اما آنچه که حائز اهمیت است میزان انطباق اقدامات حاکم در اعمال مجازات ها با فلسفه وجودی تعزیرات که همان بازدارندگی و اصلاح مجرم است، می باشد. حقیقتی که در جرایم مواد مخدر مشهود است آنکه تلاش هایی که برای کاهش میزان بازگشت به جرم از طریق اقدامات تنبیهی انجام می شود، تأثیری نداشته و سخت ترین مجازات ها نظیر اعدام نتوانسته غایت مجازات های تعزیری را محقق گرداند. لذا ضرورت وجود نهادهای ارفاقی با تبیین اهداف مجازات ها و ضرورت اصلاح و درمان مجرمین و توجه قانونگذار بر این امر در قانون اساسی به عنوان بالاترین سند نظام حقوقی و قوانین عادی مادر همچون قانون مجازات اسلامی اثبات می گردد. پررنگ ترین نهاد ارفاقی حقوق کیفری، درجهت فردی کردن مجازات ها نهاد تخفیف است. این نهاد در قانون مبارزه با مواد مخدر نظام ویژه ای دارد. قانونگذار در ماده ۳۸ این قانون تخفیف در مجازات را تجویز نموده است. بر اساس این ماده سقف تخفیف در مجازات های دارای حداقل و حداکثر، تا نصف حداقل؛ در مجازات های فاقد حداقل، تا نصف همان مجازات؛ در احکام حبس ابد، ۱۵ سال و در اعدام تقاضای عفو و تخفیف از طریق کمیسیون عفو است. ۳۱ این موارد از استثنائات قاعده فراغ دادرس محسوب می شود که بنا به مصالح خاص قانونگذار اجازه تغییر حکم دادگاه پس از قطعیت آن را می دهد. ۳۲ از آنجاکه مجازات مصادره اموال درجهت تطهیر مالی محکوم و اخذ اموال نامشروع حاصل از ارتکاب جرم صورت می پذیرد و قانونگذار با مقید کردن عبارت «مصادره» به قید

«اموال ناشی از همان جرم» ضبط اموال نامشروع را مدت‌نظر قرار داده است؛ لذا به نظر می‌رسد مصادره اموال قابل تخفیف نباشد.

(ز) سایر مجازات های تکمیلی

در ادامه مقاله به بیان سایر مجازات های تکمیلی در خصوص مبارزه با قاچاق مواد مخدر می‌پردازیم.

گفتار سوم: ضمانت اجرای غیر کیفری ملی

الف) آموزش

آموزش نقش کلیدی و غیرقابل انکاری در برنامه‌های کاهش تقاضا و پیشگیری اولیه از گرایش دانش‌آموزان به سمت اعتیاد دارد. سوء مصرف مواد اعتیاد آور از مهمترین مشکلات عصر امروز به‌شمار می‌آید، به‌طوریکه سازمان ملل متحد، مواد مخدر و داروهای روانگردان شیمیایی را در کنار سه بحران دیگر دنیا (سلاحهای هسته‌ای، رشد جمعیت، آلودگی محیط زیست) قرار داده است. اعتیاد به مواد مخدر علاوه بر زیانهای جدی و خطرناک جسمی از قبیل ابتلا به بیماریهای عفونی و واگیردار همچون ایدز و هپاتیت، عوارض و مشکلات عدیده اجتماعی و اقتصادی دیگری از قبیل افزایش جرمهای مرتبط با مواد مخدر همچون جنایت و سرقت و فقر را به دنبال دارد. کشور ایران به لحاظ جغرافیایی در کنار بزرگترین منبع تولید مواد مخدر قرار دارد. واقع شدن در مسیر اصلی قاچاق مواد مخدر و همچنین برخورداری از جمعیت جوان و پویا، جامعه ما را در برابر صدمات مرتبط با مواد مخدر آسیب‌پذیر ساخته است. کاهش میانگین سن اعتیاد و گرفتار شدن برخی از جوانان در دام مواد مخدر، باعث اتخاذ سیاست‌ها و اقدامات گسترده‌ای از سوی نظام جمهوری اسلامی ایران برای مقابله با تهدیدات ناشی از این مواد شده است که از جمله آنها می‌توان به مبارزه شدید با سوداگران مرگ اشاره کرد. امروزه ثابت شده است که در کنار مبارزه با

کشت، تولید، قاچاق، توزیع و مصرف مواد مخدر، باید سرمایه گذاری اساسی در حوزه پیشگیری از گرایش افراد جامعه بخصوص نوجوانان و جوانان به مصرف مواد مخدر اعمال و در تمام سنین و مراحل رشد و تحول انسانها، برنامه‌های پیشگیرانه‌ای را اجرا کرد. آگاهی دادن به دانش‌آموزان در خصوص مواد اعتیاد آور از طریق کتب درسی و کمک درسی در قالب یک برنامه‌ریزی مدون، از وظایف آموزش و پرورش است و اجرای درست آن اهمیت بسزایی در پیشگیری دارد. تحقیقی در این زمینه میان ۱۶۳ نفر از دانش‌آموزان مقاطع مختلف تحصیلی منطقه یک تهران انجام شد. بررسی تاثیر متون آموزشی بر میزان آگاهی دانش‌آموزان پسر مقاطع مختلف تحصیلی شهر تهران در زمینه اعتیاد و عوارض آن هدف کلی این تحقیق به شمار می‌رفت. یافته‌های این پژوهش حاکی از آن بود که آموزش بر افزایش سطح آگاهی دانش‌آموزان مقاطع مختلف تحصیلی در زمینه اعتیاد و عوارض آن موثر است. در واقع این نتایج اهمیت بعد آموزش و نقش کلیدی و غیرقابل انکار آن را در برنامه‌های کاهش تقاضا و پیشگیری اولیه از گرایش دانش‌آموزان به سمت اعتیاد را بیش از پیش آشکار می‌کند. با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت که آموزش در افزایش سطح آگاهی دانش‌آموزان مقاطع مختلف تحصیلی نسبت به اعتیاد و مواد مخدر و عوارض آن موثر است. اجرای برنامه مهارت‌های زندگی در مدارس، تغییر در نگرش دانش‌آموزان از طریق ارائه اطلاعات صحیح به آنها درباره مواد مخدر و عوارض آن، گنجاندن آموزش‌های مربوط به مقابله با مواد مخدر و اعتیاد در برنامه درسی مدارس، اتخاذ تدابیر لازم برای دانش‌آموزان در معرض خطر و مداخلات اولیه و زود هنگام، آموزش والدین برای توانمندسازی آنها در جهت مبارزه پیشگیرانه، تولید بسته‌های آموزشی اعم از کتاب، نوار و سی دی آموزشی منطبق بر نیازسنجی و بومی‌سازی فعالیت‌ها، استفاده از تشکلهای دانش‌آموزی در عرصه مبارزه نرم‌افزاری و فرهنگی با مواد مخدر و تقویت مراکز مشاوره دانش‌آموزی از جمله اقداماتی است که آموزش و پرورش باید به طور جد در برنامه جامع پیشگیری از اعتیاد در مدارس

انجام دهد. همراهی مدارس در برنامه های جامع اجتماعی موجب می شود تا پیامها، ارزشها و نگرشهای واحدی به نوجوانان منتقل شود، در واقع فعالیتهای آموزشی در مدرسه برای جلوگیری از گسترش اعتیاد، موثرترین برنامه در پیشگیری از اعتیاد آنان است.

ب) امر به معروف

از یک جنبه عمده دیگر منجر به رواج هنجارها و نهادینه شدن رفتارهای صحیح انسانی در جامعه می شود و آن نقشی است که این مهم، از جنبه روان شناختی بر رفتار افراد جامعه بر جای می گذارد. توضیح آن که؛ وقتی اعضای اجتماع، مراقب هم بوده و یکدیگر را سفارش به حق و نیکی نمایند و از بدی و زشتی بازدارنده، این خود به تدریج زمینه نهادینه شدن و رسوخ نیکی ها در روح و روان را فراهم می آورد. امام علی (ع) این نکته ظریف روان شناسانه را در کلام بلیغ خویش بیان نموده است: «(اومر بالمعروف تکن من اهل)» امر به معروف کن تا خود نیز اهل معروف شوی. اصل عملی امر به معروف و نهی از منکر، علی رغم آن که در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز بدان اشاره شده است. اما متأسفانه علی رغم تأکید قانون اساسی بر تدوین قانون لازم برای آن، تاکنون هیچ گونه چارچوب و شیوه عمل قانون مند و برنامه ریزی شده ای جهت عمل به این اصل مهم در جامعه، پی ریزی نشده است. از آن جا که امر به معروف و نهی از منکر، حوزه نظارت همگانی را بر اجرای پیشگیری مراقبتی می دهد و شامل مواردی می شود که چه بسا نص صریح قانونی هم، در خصوص آن وجود ندارد، بنابراین این امر ممکن است به آزادی ها و حقوق مشروع افراد، لطمه بزند یا سبب تضعیف پیوندهای اجتماعی و به هم خوردن روابط اجتماعی و در نتیجه فرو پاشیدن نظم اجتماعی شود؛ از این رو، دولت اسلامی باید زمینه های نهادینه شدن این اصل را در اجتماع فراهم آورد و حدود و شرایطی را که در روایات و متون دینی برای این وظیفه آمده است، لحاظ کند تا از این طریق، یکی

از مهم ترین برنامه های سیاست جنایی مشارکتی اسلامی، محقق و عملی شود. در صورتی این تاسیس مهم، نهادینه شود و بتوانم با توجه به وضعیت جوامع فعلی، راهکارهای منطقی و کار آمده برای انجام این واجب الهی پیدا کنیم، جامعه خود به خود و در سطحی وسیع و چه بسا با تخصیص هزینه هایی به مراتب پایین، کنترل گردیده و با این نظارت گسترده عمومی، لغزش ها و انحرافات به حداقل خود خواهد رسید.^۵

ج) اجتماع

همان گونه که بیشتر نیز توضیح داده شده نظارت و کنترل اجتماعی در یک مفهوم عام، در واقع، مقصود نهایی و مطلوب پایانی تمامی مباحث علوم اجتماعی پیرامون رفتارهای نابهنجار و مخالف با اصول و موازین اجتماعی است. این واژه در جامعه شناسی به عنوان یک مفهوم علمی به مجموعه واکنشهای اجتماعی سازمان یافته در برابر جرم و کجروی اطلاق میشود؛ مفهومی که در جرم شناسی تحت عنوان سیاست جنایی مورد شناسایی قرار گرفته است. با شکست تئوری ها و نظریه های ارائه شده در خصوص مقابله با جرم از طریق واکنش های دولتی رسمی سر کوبگرایانه صرفاً_ کیفری به جرم، رویکرد جدیدی به نحوه رویارویی با جرایم و کنترل آن ها در اواخر قرن بیستم پدیدار گشت. در این رویکرد، سیاست جنایی با توسعه مفهومی خود از مجموعه شیوه های سر کوب کننده که دولت به وسیله آن، در مقابل جرم واکنش نشان می دهد. به مجموعه روش هایی که بدنه اجتماعی (هیئت اجتماع) با توسل به آن ها، پاسخ های خود را به پدیده مجرمانه سازمان دهی می کند، بسط و گسترش عمده ای به شیوه کنترل و مبارزه با جرایم اعطا می کند. آن چه که در بین، منظور نظر ما در این رویکرد جدید به سیاست جنایی می باشد، نقشی است که به مشارکت فعال مردم در فرایند رویارویی با پدیده بزهکاری و مبارزه با آن داده می شود. این نقش، خصوصاً_ با توجه به توسعه صورت گرفته در روش های صرفاً_ سر کوبگرانه

کیفری به کلیه تدابیر و اقدام های مؤثر در جهت رویارویی با جرایم و انحرافات؛ از جمله کلیه اقدامات پیش گیرنده غیر کیفری از وقوع جرم- گستره ایکاملا- وسیع را در بر می گیرد؛ به عبارت دیگر، در سیاست جنایی به معنای اخیر، مردم و نهادهای اجتماعی غیر دولتی، نقشی تعیین کننده و اساسی در پاسخ به جرایم و انحرافات خصوصا- در تدابیر و اقدام های پیش گیرنده از جرم- اعم از تدابیر پیشگیری اجتماعی و وضعی- بر عهده دارند.

در سیاست جنایی مشارکتی، دیگر نه تنها قوه قضائیه، مسئول مبارزه با جرایم نیست، بلکه کلیه نهادهای اجرایی و اداری، سازمان ها و مراجع اجتماعی غیر دولتی و یکایک افراد اجتماع، حتی بزه دیدگان نیز بایستی در این فرایند سهیم باشند. در این میان آن چه نقش محوری و اساسی تری بر عهده دارد و تجربه های گوناگون نیز کارایی آن را به اثبات رسانده است، مشارکت اجتماعی به معنی دخالت دادن و سهیم کردن شهروندان، سازمان ها و گروه های غیر دولتی در این امر می باشد، که علاوه بر پایین آوردن هزینه های دولتی، به لحاظ مسئولیتی که در این شیوه، متوجه هر یک از افراد جامعه می شود، یک بسیج همه جانبه برای پیش گیری و مبارزه با پدیده مجرمانه شکل می دهد.^۷

((کریستین لارزژ)) در این زمینه، با تأکید بر ضرورت سیاست جنایی مشارکتی، بیان می دارد: پیشنهاد سیاست جنایی مشارکتی یا سیاست جنایی توأم با شرکت وسیع افراد جامعه، یعنی در نظر گرفتن ضرورت حیاتی ایجاد اهرم های تقویتی و نهادهای واسط دیگری، به غیر از نهاد پلیس یا قوه قضائیه که از سویی، منجر به قوت و اعتبار بیشتر طرح های سیاست جنایی- توسط قوه مجریه و مقننه تهیه و تنظیم شده است- می شود و از سوی دیگر، زمینه اجرای بهتر سیاست ها را از طریق استفاده از قدرت رسانه ها، انجمن ها و شهروندان در ایجاد یک اجماع همگانی، حول آن سیاست جنایی فراهم می نماید. به عقیده وی، شرکت دادن عموم مردم در سیاست جنایی،

افزون بر رفع دل نگرانی، در مورد کارایی آن به معنای این است که امروزه، پیش گیری از جرم و به طور کلی، مبارزه با بزه کاری تحقق امنیت، از جمله اموری هستند که به همه افراد جامعه مربوط می شوند. بر اساس این طرز تلقی از سیاست جنایی، مشارکت مردم در کلیه اقدامات پیش گیرنده؛ از جمله پیش گیری وضعی نیز، آثار خود را بر جای خواهد گذاشت. به همین لحاظ، پیش گیری وضعی، شامل مسئول کردن جامعه در قبال خطر مجرمانه و خطر بزه دیده شناختی می شود، به گونه ای که اعضای آن، خود در مراقبت از خود و اموال مشارکت کنند: رعایت احتیاط برای خود و دیگران، عدم تحریک و وسوسه دیگران، اعلام جرایم ارتكابی مشاهده شده یا جرایم احتمالی و تقویت ارتباط و هم نشینی اعضای محله یا همسایگان به هم و به طور کلی مردم آمیز و معاشرتی کردن اعضای محله ها از طریق ایجاد واحدهای محلی اطلاع رسانی و خدماتی در زمینه امنیت محلی و پیشگیری از جرایم محلی. مشارکت مردم در سیاست جنایی اسلام و خصوصاً در پیشگیری وضعی و اعطای نقش ویژه به جامعه و نهادهای اجتماعی غیر دولتی، امری است که به روشنی در آموزه های اسلامی نمایان است و نشان از مترقیانه، جامع و همه جانبه نگر بودن سیاست جنایی اسلام، در جهت ساماندهی به امر پیش گیری و استفاده از حداکثر امکانات بالقوه و بالفعل در مبارزه پیش دستانه با پدیده بزهکاری و انحرافات اخلاقی اجتماعی در جامعه دارد. استفاده از لایه های مختلف نظارت و کنترل اجتماعی در سطوح عمومی (از طریق امر به معروف و نهی از منکر)، نیمه اختصاصی (از طریق پیوندهای خویشاوندی) و اختصاصی (از طریق کنترل های درون نهادی در خانواده)، همگی بیانگر اهتمام دین اسلام، به نقش والا و جایگاه رفیع مشارکت مردم در اقدامات پیشگیرنده وضعی است. اهمیت نظارت و کنترل اجتماعی، در نظریه کنترل اجتماعی «امیل دور کیم»، تبیین شده است. وی در این نظریه، یک از عوامل مهم نا بهنجاری را، عدم نظارت و کنترل اجتماعی می داند. او معتقد است هر گاه نفوذ نظارتی جامعه، نسبت به گرایش های فردی، کارایی خود را از دست بدهد و افراد

جامعه به حال خود رها شوند، جامعه به «آنومی» (بی هنجاری) دچار خواهد شد. او نظارت و کنترل افراد اجتماع بر عملکرد یکدیگر را با صنعتی شدن جوامع مدرن دائمی در حال شکسته شدن هستند که این امر منجر به از کار افتادن هنجارهای اجتماعی و شرایطی می شود که در آن دیگر، اعضای جامعه بر فعالیت و نحوه عملکرد یکدیگر نظارت و کنترلی ندارند. شکست این کنترل های نیز در هر جامعه برابر است با بالا رفتن وقوع جرایم، انحرافات و خودکشی.

د) ایجاد مراکز ترک اعتیاد

از سال ۱۳۸۹ و اصلاحیه قانون مبارزه با مواد مخدر و روان گردان، رویکرد قانونی نسبت به معتادان تغییر یافت و عنوان مجرمانه از آن سلب شد. سلب این عنوان مجرمانه و تعلیق تعقیب به درمان اعتیاد در مدت مشخص مشروط شده است. لذا مقام قضایی می تواند برای یکبار با اخذ تأمین مناسب و تعهد به ارائه گواهی ترک اعتیاد، نسبت به تعلیق تعقیب به مدت شش ماه اقدام و معتاد را به یکی از مراکز ترک اعتیاد معرفی نماید. (آشوری، ۱۳۹۷: ۱۱۹) مطابق ماده ۱۸ قانون تشدید مجازات مرتکبین جرایم مواد مخدر (مصوب ۱۳۵۹) لزوم ایجاد مراکز ترک اعتیاد جهت نگهداری و معالجه و اشتغال آنان به کار در حین مداوا استنباط می شود. ۴۳ لزوم اعزام فرد معتاد قبل از محکومیت وی به مراکز ترک اعتیاد و بدون مدت بودن این اقدام، از ویژگی های بارز اقدامات تأمینی محسوب می شود. قبل از اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر، ماده ۱۵ آنقانون صراحتاً اعتیاد را جرم دانست ولی به کلیه معتادان اجازه درمان و بازپروری داده می شد. ولی قانونگذار در بند ۶ و ۱۷ اصلاحیه با الحاق مواد ۱۵ و ۱۶ به قانون، ابتدائاً با جرم زدایی از اعتیاد و تلقی آن به عنوان بیماری، معتادان را مکلف به درمان و ترک اعتیاد خود با مراجعه به مراکز مجاز دولتی، غیردولتی یا خصوصی و یا سازمان های مردم نهاد نموده است. چنانچه معتادان از انجام این تکلیف خودداری نمایند، قانونگذار به قید این شرط معتاد را مجرم تلقی نموده و

مستوجب مجازات حبس از نود و یک روز تا شش ماه دانسته است. ملاحظه می شود که سیاست جنایی قانونگذار در مورد پدیده اعتیاد مبتنی بر پاسخ دولتی و غیر کیفری از طریق درمان و بازپروری است. لکن لازم است سیاست جنایی قضایی در کنار صدور تعلیق تعقیب، مقام یا نهادی را جهت احراز تحقق درمان شخص معتاد پیش بینی نماید. به علاوه لازم است نظارت دوره ای دادستان و نمایندگان وزارت بهداشت و درمان پیش بینی گردد.

یکی دیگر از اقدامات تأمینی در خصوص مجرمان مواد مخدر، نگهداری در اردوگاه است. اردوگاه ها، مکان های باز و نیمه بازی هستند که برای اشتغال به امور صنعتی، کشاورزی و ... در نظر گرفته شده باشند. ماده ۴۲ ق.ا.م.ب.م.م. مقرر می دارد که قوه قضائیه اجازه دارد بخشی از محکومان جرایم مواد مخدر را به جای زندان، در اردوگاه های خاص نگهداری نماید و اداره این اردوگاه ها بر عهده قوه قضائیه است. امید است با تدابیر سازنده و ارائه راه حل های مفید، اصلاح هر چه بیشتر بزهکاران مواد مخدر صورت پذیرد.

گفتار چهارم: راهبرد ملی پیشگیری در بعضی از کشورها

الف) انگلستان

انگلستان در راستای کنترل و مبارزه با مواد مخدر سیاست های مختلفی را در پیش گرفته است. در سال ۲۰۱۰ انگلستان یک استراتژی جدید دارویی را اتخاذ کرد که از یک الگوی کلی زندگی از پیشگیری زودرس تا درمان اعتیاد حمایت می کند. هدف این استراتژی جلوگیری از گرایش کودکان و نوجوانان به سمت مواد مخدر با نظارت وزارت کشور با مشارکت بخش های آموزش، بهداشت، کار و بازنشستگی همراه با وزارت دادگستری است. مهم ترین این رهنمود ها عبارتند از: افزایش مصونیت جامعه از جرایم ناشی از مواد مخدر، کاهش دسترسی جوانان به مواد مخدر،

کاهش خطرات بهداشتی و سایر زیان های ناشی از سوء استفاده از مواد مخدر، استفاده از جایگزین های حبس برای مرتکبان خرد جرایم مربوط به مواد مخدر به منوثر جامعه پذیری و باز اجتماعی ساختن آن.

(ب) آمریکا

یکی از جنبه های راهبردهای ملی دولت آمریکا تحول نظام عدالت کیفری به منظور کارکرد موثر و منصفانه در رابطه با کنترل مواد مخدر است. برای این منظور توجه به قضا زدایی سوء مصرف کننده مواد مخدر و درمان آن ها، ارائه خدمات درمانی براز بزهکاران، استفاده از جایگزین های حبس، فراهم سازی فرصت شغلی و تامین مسکن برای افراد، دارای سابقه کیفری، کاهش میزان مجازات و در عوض مجازات های شدید برای قاچاقچیان از جمله برنامه های ناظر به تحول نظام عدالت کیفری است.

گفتار پنجم: اقدامات دفتر سازمان ملل در خصوص مبارزه با مواد مخدر در ایران و جهان

الف) کارگاه آموزشی مصاحبه انگیزشی برای درمان زنان مصرف کننده مواد مخدر

دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد در ایران با همکاری ستاد مبارزه با مواد مخدر و با هماهنگی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سازمان بهزیستی کشور، کارگاه آموزشی سه روزه حضوری با موضوع «مصاحبه انگیزشی» برای درمان زنان مصرف کننده مواد مخدر، در تهران در تاریخ ۱ تا ۳ آبان ۱۴۰۱ برگزار کرد. آموزش توسط دکتر ستاره محسنی فر، روانپزشک و کارشناس سابق دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد در ایران، که مربی دارای گواهینامه شبکه درمان (TreatNet) است، انجام شد. در این کارگاه آموزشی کارشناسان وزارت بهداشت، روانشناسان و کارشناسان مراکز کاهش آسیب از تهران، البرز و

کرمان گرد هم آمدند تا در مورد زنان مصرف کننده مواد و موانع ورود یا ماندن در درمان، تغییر و مدل های آن، فرایند مصاحبه انگیزشی و همچنین یک جلسه ویژه برای زنان مصرف کننده مواد مبتلا به ایدز و زنان باردار مصرف کننده مواد بحث و تبادل نظر کنند. این کارگاه فرصتی را برای شرکت کنندگان فراهم کرد تا به صورت گروهی بر روی تمرین های مختلف برای یادگیری، به اشتراک گذاشتن و بحث درباره ایده ها و تجربیات در مورد مفاهیم آموزشی کار کنند.

ب) کمپین های مبارزه با مواد مخدر

سازمان ملل متحد در جهت مبارزه با مواد مخدر کمپین هایی را تشکیل می دهد. UNODC کمپین هایی را برای افزایش آگاهی در مورد مشکلات مواد مخدر و جرم راه اندازی می کند. در ۲۶ ژوئن هر سال، UNODC روز جهانی مبارزه با سوء مصرف مواد مخدر و قاچاق غیرقانونی را گرامی می دارد. در سال ۲۰۱۶، موضوع کمپین "اول گوش کن" است. هدف افزایش حمایت از پیشگیری از مصرف مواد مخدر است که مبتنی بر علم است و بنابراین سرمایه گذاری مؤثری در رفاه کودکان و جوانان، خانواده ها و جوامع آنهاست^۱.

ج) تصویب معاهدات بین المللی

معاهدات بین المللی کنترل مواد مخدر و جرم پایه حقوقی برای اقدام علیه جرائم مربوط به مواد مخدر، جرائم سازمان یافته فراملی، و فساد را فراهم می کند منعکس کننده درک جامعه بین الملل بر این است که می توان به چنین موضوعاتی از طریق همکاری با کشورهای که دخیل هستند و یا تحت تأثیر قرار گرفته اند پرداخت. جهت تسهیل اجرای مؤثر معاهدات بین المللی جرائم سازمان یافته و کنترل مواد

^۱. <https://www.unodc.org/islamicrepublicofiran/fa/unodc-world-drug-report-2022-highlights-trends-on-cannabis-post-legalization--environmental-impacts-of-illicit-drugs-and-drug-use-among-women-and-youth.html>

مخدر، دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد تعدادی از ابزارهای حقوقی را ایجاد کرده است که اطلاعات و مساعدت های عملی با ارزشی را در اختیار کشورها و وکلای دعاوی جنائی می گذارد.

نتیجه گیری

وضع و اجرای هر مجازاتی باید موجه و منطقی و در راستای تأمین منافع جامعه باشد. جامعه با خلع سلاح کسانی که به ارتکاب جرم اقدام نموده اند و یا آمادگی ارتکاب آن را دارند (حالت خطرناک)، می کوشد خود را از خطر آسیب رسانی مجدد آنها در امان دارد. با گسترش روزافزون سوءمصرف مواد مخدر و داروهای روان گردان و همچنین ارتکاب جرایم مرتبط با آنها، دفاع اجتماعی پیکان مبارزه را به سوی قاچاقچیان مواد مخدر نشانه گرفته و برای درمان معتادان راه حل های پیشرفته ای ارائه نموده است. در سیاست جنایی اعم از تقنینی، اجرایی و قضایی، آسیب شناسی قوانین حاکم و اقدامات قضایی و اجرایی در جهت مبارزه هرچه مؤثرتر با ارتکاب جرایم مرتبط با سوءمصرف مواد مخدر و داروهای روان گردان، صورت پذیرفته است. سیاست کیفری ایران در قبال جرایم مواد مخدر، سیاستی سخت گیرانه و مبتنی بر پاسخ های دولتی اعم از کیفری و غیرکیفری است. پاسخ های غیرکیفری ناظر بر پیشگیری، درمان و بازدارندگی از ارتکاب و تکرار جرم بوده و نقش ارگان ها و سازمان های مردم نهاد در این زمینه محسوس است. وظیفه اصلی سیاست کیفری در هر کشوری را می توان کنترل و مهار پدیده بزهکاری در محدوده های قابل تحمل ذکر کرد، بدیهی است سیاست جنائی تنها در قالب و چارچوب حقوق کیفری و آیین دادرسی کیفری یا جرم شناسی نمی گنجد بلکه در یک طرح کلی و سیاست اجتماعی یک کشور معین قرار می گیرد. هرچند در سیاست جنایی ایران در قبال قاچاق غالباً آشفته گی و پراکندگی مفروطی مشاهده می شود، به طوری که نمی توانیم به طور دقیق یک سیاست جهت دار و یا خط مشی ثابتی را در سیاست جنایی ایران

ترسیم نمود و انجام و منطق آن را دقیقاً روشن ساخت ولی با بررسی متون قانونی میتوان به نتیجه دست یافت: که مقام تقنینی سیاست جنایی در سال ۱۳۷۴، با تصویب قانون نحوه اعمال تعزیرات حکومتی راجع به قاچاق ا دیدگاهی یک جانبه گرایانه و بخشی نگری و به جای ریشه یابی برای رفع علت ها صرفاً به مبارزه با معلول پرداخته و به جای پرداختن به جنبه های پیشگیرانه معضل قاچاق سعی کرده از طریق برخورد با موارد و مصادیق آن از طریق تشدید مجازات و سرکوب مرتکبین قاچاق درصدد حذف پدیده قاچاق برآید لذا با همین نگرش و به منظور سرعت بخشیدن به مراحل رسیدگی و تعیین تکلیف پرونده های مربوط به قاچاق کالا و با هدف تراکم زایی، از دادگاه های دادگستری و همچنین پیشگیری از قاچاق کالا از طریق ارباب عمومی با پیش بینی ضمانت اجراهای کیفری و آیین دادرسی صریح و استثنایی با تجدیدنظر اساسی در سازماندهی امر مبارزه با قاچاق کالا، صلاحیت انحصاری دستگاه عدالت کیفری در رسیدگی به پرونده های قاچاق کالا را به نفع نظام اداری مورد تحدید و تطبیق قرار داده و اولویت مبارزه با اینگونه جرائم را به مقامات اداری مسئول داده است به طوریکه در پاره ای از موارد این صلاحیت به طور مقارن بار نظام قضایی به نظام اداری تفویض شده است در همین راستا لایحه قاچاق نقش مقام قضایی را پررنگ تر کرده و گام مثبتی را برداشته است.

نهایتاً با توجه به رویکرد غالب نظام های حقوقی به اصلاح مجرمین، تعزیر محور بودن قانون مبارزه با مواد مخدر در غیر از مجازات اعدام، همسو با فلسفه مجازات است. اما آنچه که حائز اهمیت است، میزان انطباق اقدامات کیفری با فلسفه وجودی تعزیرات که همان اصلاح مجرم است میباشد. حقیقت مشهود در جرایم مواد مخدر این است که تلاشها برای عدم بازگشت به جرم از طریق اقدامات تنبیهی تاثیر خاصی نداشته است. چنانچه سختترین مجازات ها نظیر اعدام هم نتوانسته هدف که همان اصلاح

مجرمین و پیشگیری از وقوع جرم است را محقق کند. لذا ضرورت پر رنگ کردن نهادهای ارفاقی و غیر کیفری در قوانین و سیاستهای ملی احساس میشود.

ضمناً با تطبیق قوانین ملی ایران با کنوانسیون های بین المللی مرتبط با مبارزه با مواد مخدر و روانگردان این نتیجه حاصل میشود که نقطه اتکای قوانین ملی، بیشتر بر رویکردهای کیفری کنوانسیونهاست تا رویکردهای غیر کیفری. در پایان جا دارد قانون گذاران ملی به رویکردهای غیر کیفری کنوانسیونهای بین المللی و تجارب موفق کشورهای دیگر در این زمینه توجه بیشتری نمایند.

منابع و مآخذ

الف) منابع فارسی

- دل افروز، مصطفی، لطفی، فروزان، ۱۳۹۷، استرداد مجرمین در نظام های حقوقی ایران و کانادا و حقوق بین الملل، فصلنامه حقوقی قانون یار.
- فیروز جانی، مختار، قاجاق مال و ارز، نشر قانون، تهران، ۱۳۸۴، ص ۲۲۱
- قیاسی، جلال الدین، مبانی سیاست جنایی حکومت اسلامی، چاپ اول، قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۵، صص ۲۷۸-۲۸۳
- کریستین لازرژ، در آمدی به سیاست جنایی، ترجمه علی حسین نجفی ابرند آبادی، چاپ اول، تهران، میزان، ۱۳۸۲، صص ۱۱-۱۰
- محمد علی حاجی ده آبادی، پیشگیری از جرم، پیشین، صص ۳۳۸-۳۳۷
- محمود میر خلیلی «پیشگیری وضعی از بزهکاری یا نگاهی به سیاست جنایی اسلام» پیشین، صص ۲۰۹-۲۱۰
- میر خلیلی محمود، ۱۳۹۶ «پیشگیری وضعی از بزهکاری یا نگاهی به سیاست جنایی اسلام» میزان، صص ۲۰۹-۲۱۰
- فوکو، میشل، امنیت و تنبیه تولد زندان، ترجمه نیکو سرخونی، تهران، انتشارات سمت، چاپ چهارم، ۱۳۸۲، ص ۲۸۶
- وطن پور، علیرضا، (۱۳۸۸)، «قاجاق کالا و امنیت ملی»، تهران، نشر کارآگاه وابسته به پلیس آگاهی ناجا.

ب) منابع انگلیسی

- Drucker, Peter F,(۱۹۶۴) *The Effective Executive*, -Management, New York: Harper & Row.
- Henri, J.F;(۲۰۰۴), *Performance Measurement and Organizational Effectiveness: Bridging the Gap*. *Managerial Finance Journal* Vol ۳۰, p ۹۸. p ۹۹.
- Haralabos ,Merton ,(۱۹۸۰), *Socilogy Themes and propective* ,London: Oxford , p ۴۱۴.
- Lovly mare E. and Nelson daugls (۱۹۹۵), *smuggling and welfar in a Ricardo winer Economi*y- *Jurnal Economic studies* –wol ۲۲-no ۶-pp. ۲۶-۴۵.
- Martz, W.A;(۲۰۰۸), *Evaluating organizational effectiveness*. *Dissertation for the Degree of Doctor of Philosophy*, Western Michigan University, p ۳۳.
- Koontz, Harold &Others ,(۱۹۸۸), *Management*, ۸th ed., New York :Mc Graw-Hill.
- Scott fausty,(۱۹۹۲)-*smuggling and parallel-markets for export international* No. ۴ -pp. ۴۴۳- ۴۷۰.